

GORAN TRIBUSON

ANDERMANS ZAKEN

De eerste zaak van politie-inspecteur Nikola Banić

2

Het kantoor van Stipetić, dat met een dubbele deur afgescheiden was van mijn kantoor, kwam over als een kleine, comfortabele schuilplaats tegen de onaangename Zagrebse augustushitte. Het donkergroene rolgordijn bedekte de opening van het straatraam, de deuren en ramen waren slechts op kleine kieren gezet om een lichte tocht tot stand te brengen en op zijn bureau stond een grote kan met water waarin ijsklontjes dobberden. De jonge, dertigjarige politieambtenaar Stipetić zat, met de kraag van zijn overhemd los en met opgerolde mouwen, achter zijn bureau te bladeren door een dikkige uitgave van *Het Sportnieuws*. De Olympische Spelen in Los Angeles waren in volle gang, wat *Het Sportnieuws* tot de ideale lectuur maakte voor deze onuitstaanbare hitte. Ik stapte in zijn kantoor en gooide de witte envelop met de brief van een ‘onbekend iemand,’ die ondernemer Oskar Guteša voor een volle 24 duizend Duitse marken wilde oplichten, voor zijn neus.

‘Wat is dit?’ vroeg Stipetić, afgestompt starend naar de witte envelop.

‘Lees het zelf! Een mooi verzetje tegen deze vreselijke hitte.’

Hij pakte het witte blad eruit en begon te lezen. ‘Wat is dit nou?’ zei hij verbaasd en keek op van de netjes opgeplakte letters. ‘Zoiets stoms heb ik niet gezien zolang ik hier werk.’

‘Ga ermee aan de slag!’ zei ik en liet mij zakken in de diepe leren fauteuil. ‘Check de poststempel. Stel vast van welk postkantoor het is gestuurd. Probeer dan te weten te komen uit welk tijdschrift de letters zijn geknipt, wat voor lijm ervoor is gebruikt enzovoorts. Je zou ook de vingerafdrukken kunnen nagaan, maar dat zal, denk ik, niet veel helpen.’

‘Maar inspecteur Banić, toch,’ zei hij verbaasd. ‘U bent zo ervaren in dit vak. U gaat mij toch niet vertellen dat u hier intrapt! In dit stupide plakwerk! Afpersing! Mijn God, wij hebben nog nooit met ontvoering en afpersing te maken gehad. Dit is een puberale grap van een idioot die in de wereld van Amerikaanse misdaadfilms en simpele thrillers leeft.’

‘Stipetić, je hebt helemaal gelijk! Hoogstwaarschijnlijk gaat het om een flauwe grap, tenzij... En zolang die “tenzij” bestaat, moeten wij alle maatregelen treffen. In onze eigen praktijk hebben wij inderdaad dergelijke ontvoeringen en afpersingen niet gehad. Maar zo hebben wij ook nooit eerder vliegtuigkapingen gehad. Moet ik je aan vorig jaar herinneren? Wat zou jij

gedaan hebben als je in het JAT-vliegtuig zat dat gedwongen in Nicosia landde? Je zou vast hebben gezegd: “Rustig, mensen! Dit is een grap! Vliegtuigkapingen passen niet in onze misdadpraktijk!”

Hij bekeek mij met ongeloof. Hij vouwde *Het Sportnieuws* en stopte het in de la, waarbij het bureau zo schudde dat ook de ijsklontjes in beweging kwamen.

‘Ga met de brief aan de slag,’ ging ik door, zonder hem een adempauze te gunnen. ‘En neem alle andere nodige maatregelen. Het zou goed zijn om iemand bij het huis van Guteša te plaatsen. Zorg dat je alle telefoongesprekken te pakken krijgt enzovoorts... Je zei het al, wij hebben geen ervaring met ontvoeringen. Dus hebben wij ook geen routinehandelingen. Handel naar eigen welbevinden en gezond verstand.’

Hij lachte zuurtjes en pakte de envelop van zijn bureau. Ik wist dat hij mij niet kon pruimen en dat hij de envelop het liefst in de prullenbak zou willen gooien. Maar ik was zijn meerdere en zodoende had hij geen andere keuze dan mijn instructies op te volgen.

Ik keerde naar mijn kantoor waar ik geen schaduw, tocht of ijsklontjes aantrof. Ik pakte de telefoon, nog heet van de zonnestralen, en draaide een paar nummers. Ik kreeg het onderhoudsbedrijf voor de gasverzinsels van Lebrunc. Een kwetterende vrouwenstem legde mij uit dat ik morgen terug moest bellen omdat de ploegbaas met pauze was en vandaag niet meer terug zou komen. Vervolgens verdiepte ik mij in het telefoonboek, op zoek naar het nummer van Astra’s school. Het wemelde van centra voor beroepsonderwijs, zodat het allerminst eenvoudig was om te vinden wat ik zocht. Na een uitputtende speurtocht vond ik het nummer en na enkele pogingen lukte het mij zelfs om het secretariaat van de middelbare school in de Mlinarskastraat aan de lijn te krijgen. Ik vroeg naar het adres van de mentor van leerlinge Astra Guteša. De onaardige vrouwenstem vertelde mij dat ik dit gegeven pas over drie weken kon krijgen. Nadat ik mij voorstelde veranderde zij van toon, zodat ik enkele minuten later het adres van leraar Ivan Hopek in mijn notatieblok kon opschrijven. Hij bleek in de Hercegovačkastraat te wonen, op nummer 103.

Een uur later had mijn Renault 4 de grootste moeite om Pantovčak op te klimmen. De onvermijdelijke conclusie was dat mijn proestende en hijgende auto een grondige servicebeurt nodig had en aan vervanging van een groot deel van zijn inwendige organen toe was. Ik stopte voor een massief woonhuis met twee verdiepingen dat wellicht aan het begin van de eeuw was gebouwd. Het huis had een klein hofje en een wit houten hek aan de voorkant. Ik keek over het hek en zag een grote, groene kikker tussen de bloemen. Hij was gemaakt van steen of ander

soortgelijk hard materiaal en deed mij denken aan de zoetsappige figuurtjes die de hofjes in buitenwijken van Duitse steden versieren.

Ik belde aan bij de deur op de tweede verdieping. Een magere jongeman verscheen voor mij, gekleed in een zwembroek en hemd. Harde geluiden van zeer moderne muziek kwamen door de open deur.

‘U bent heer Ivan Hopek?’

‘Tot uw dienst,’ knikte hij bevestigend, terwijl hij zich wellicht afvroeg wie ik was en wat ik zocht.

‘Ik ben inspecteur Nikola Banić. Ik zou even met u willen praten over uw leerlinge Astra Guteša.’

Hij deed de voordeur wijd open en nodigde mij uit om naar de kamer te komen. Hij bood mij een zitplek aan en liep toen naar de muziekinstallatie die hij uitzette. Ik moet toegeven dat ik op dat moment opluchting voelde. Ik heb namelijk een grote hekel aan hifi-installaties, misschien zelfs meer dan aan ingekorte uitlaatpijpen van Zagrebse kwajongens.

‘Dus, zij heeft iets uitgespookt?’ vroeg hij, terwijl hij rustig een badjas van gebleekt badstof aan het aantrekken was.

‘Zij heeft nog niets uitgespookt,’ zei ik en ik stak een Marlboro aan. ‘Het lijkt erop dat zij verdwenen is, van huis weggelopen. Haar vader is erg bezorgd. Ik hoop dat u mij kunt helpen. Ik zou willen weten wat voor iemand zij is, hoe zij zich gedraagt, met wie zij omging...’

Hij dacht na, zuchtte en ging toen op de divan zitten, naast een berg grammofoonplaten.

‘U bent haar mentor. U kent haar vast goed.’

‘Astra is een van die mensen die men nooit goed leert kennen. Teruggetrokken, gesloten, gevoelig en niet geneigd om welke vorm van omgang dan ook te onderhouden met mensen om haar heen. Zij vermeed schoolexcursies, gezamenlijke feesten, danspartijtjes op school en fuiven...’

‘Zij had vast vrienden in de klas? Ik bedoel, iemand met wie zij closer was.’

‘Nee,’ zei Hopek na een korte denkpaauze. ‘Voor zover ik weet ging zij met niemand om. Zij was een soort lelijk eendje. Zij vermeed haar medescholieren, die haar dit weer betaald zetten door haar te negeren. Ook met de leraren had zij geen contact. Ik denk dat zij slim was en begaafd, maar tegelijkertijd een zeer complex en ontevreden mens. Zij was voortdurend in opstand, in verzet, aan het tegenwerken en rebelleren. Om haar eigen redenen weigerde zij soms te antwoorden en op dat moment kon niemand haar bewegen om haar mond open te doen. Vanwege haar opstandige natuur had zij een aardige verzameling onvoldoendes op haar naam...’

‘Mijnheer Hopek,’ onderbrak ik hem, ‘waarom praat u over uw leerlinge in de verleden tijd?’

‘Dus... u weet het niet?’ Hij leek van zijn à propos. ‘Zij is mijn leerlinge niet meer. Begin april heeft zij definitief de school verlaten en is afgehaakt voor de rest van het schooljaar. Mijn leerlingen zijn al druk bezig met de voorbereidingen voor toelatingsexamens voor verschillende studierichtingen. Astra zal van het najaar het eindexamenjaar gaan doubleren.’

‘Daar heeft haar vader geen idee van.’

‘Zij heeft hem niets verteld?’

‘Nee. Zij verliet het ouderlijk huis in maart en ging op zichzelf wonen. Haar vader weet van geen schoolverlating.’

‘Als hij hier was gekomen, dan hadden wij het hem verteld,’ zei Hopek een beetje ironisch. ‘Maar mijnheer Guteša heeft zijn ondernemersvoet niet één keer over onze drempel gezet. Hij had het te druk met geld verdienen om zich met de opleiding van zijn dochter te bemoeien. Ik heb veel gehoord over die Oskar Guteša. Hij is een rotzak die aan de afgrond van de toekomst van zijn eigen kind staat.’

‘Is het niet jullie plicht om de ouders op de hoogte te stellen als hun kinderen niet meer naar school komen?’

Hij doorboorde mij met zijn blik. Ik vermoedde dat hij tot die jonge, ambitieuze pedagogische werkers hoorde die diep van hun eigen verlichtingsmissie overtuigd waren. ‘Hooft u eens, inspecteur Banić, wij zijn geen basisschool waarvan vereist wordt om de eigen leerlingen in de stad te zoeken en terug te brengen naar de verplichte opleidingsplaats. Wij werken op basis van vrijwillige keuze. Als iemand ons onderwijs niet wil volgen, dan kan hij of zij rustig wegblijven. Ik veronderstelde dat leerlinge Astra Guteša iets anders had gekozen en ons vrijwillig had verlaten.’

‘Heer Hopek,’ zei ik rustig, ‘het is overduidelijk dat Astra Guteša iets anders heeft gekozen en juist daarom ben ik erg bezorgd.’

‘Dat moet u ook zijn uit de aard van uw beroep, maar pas nadat zij de grenzen van de wet heeft overtreden. Dat zij haar vader en school heeft verlaten, is niet strafbaar.’

‘Dat haar vader een dreigbrief heeft ontvangen waarin Astra’s hoofd geschat is op vele duizenden Duitse marken zegt wel degelijk dat de grenzen van de wet zijn overtreden. Maar dat heeft natuurlijk niets te maken met u en uw school die gebaseerd is op vrije keuze en vrije wil.’ Ik zei het rustig, stond toen op en liep naar de uitgang. De niet-wetende onderwijzer in zwembroek kon mij niet meer helpen.

Hij kwam mij rennend achterna en hield mij op de trap tegen. ‘Wacht u eens even! Ik realiseer mij net iets wat u zou kunnen helpen. Toen Astra de school verliet, hebben wij het besproken in

het mentuur. Sommige leerlingen beweerden dat zij haar hebben gezien in gezelschap van een studente van de kunstacademie. Dat hebben zij verbonden met Astra's affiniteit met de schilderkunst. Zij was namelijk de beste tekenaar op school en maakte overzichtskaarten voor het biologielokaal...?

‘Weet u hoe die studente van de kunstacademie heette?’

Hij stopte om na te denken. ‘Het was een heel korte naam. Lea? Fea?’

‘Tea?’

‘Inderdaad! Zij heet Tea. Misschien kunt u Tea vinden...’ ‘Dank u wel, mijnheer,’ zei ik en keerde hem de rug toe. ‘Ik laat u met uw hifi-installatie. Ik hoop dat u mij informeert, mocht u nog iets over uw ex-leerlinge ontdekken. Uiteraard is dat geen plicht zoals in de basisschool, maar wel de zaak van eigen keuze en geweten.’

Ik stormde de trap af en sprong in mijn blauwe viertje nog voordat de leraar bijkwam van verbazing. Werkelijk waar, besefte ik, voor een inspecteur in actie had ik een uiterst slecht en ongepast voertuig.

In de avond stopte ik een grote handdoek in een plastic tas, samen met shampoo, zeep en schone kleding, sprong weer in mijn auto en reed naar Klanjčić, waar mijn oude vriend Miljenko Bukovčan woonde. Mika was mijn leeftijdsgenoot, mijn maatje uit de eerste schooldagen. Hij was afgestudeerd in kunstgeschiedenis en begon daarna te werken als kunstcriticus. Hij schreef werkelijk briljante essays en men had hem een glansrijke toekomst voorspeld. Maar zijn elitaire afkomst uit de burgerij en sympathieën voor traditionele waarden maakten hem al snel wars van modernistische verlakkerij. Hij raakte de weg kwijt in allerlei abstracte iconografieën, conceptuele bedenkzels en andere avant-gardistische onzin zodat hij de kunstkritiek voorgoed verliet. Hij hield er een blijvende afkeer, zelfs een diepe walging van de toestand in moderne beeldende kunsten in Kroatië aan over. Zijn vrouw Rajka was tand-technicus en zij verdiende bakken met geld door het zwart vervaardigen van bruggen en kunstgebitten. Zodoende kon Mika zich wijden aan verschillende nutteloze hobby's. Hij kweekte aquariumvissen totdat hij ze om zeep hielp met een nieuw mengsel van plantaardige eiwitten, dat hij zelf had bedacht. Vervolgens ging hij in doe-het-zelfjachtbouw en construeerde de eerste Zagrebse plezierboot van gewapend beton. Deze ligt nog steeds op de bodem van een meer in de buurt. Voorts ging hij konijnen fokken voor de verkoop. Hij had er ongeveer tweehonderd, maar hij vond ze zo schattig dat hij ze simpelweg niet aan de wrede vleesetende handelaren kon leveren. Men zegt dat de konijnen hun natuurlijke dood hebben kunnen afwachten, in diepe konijnenouderdom.

Al met al waren Mika en Rajka een vreemd stel: twee verbeterde chagrijnige misantropen die alles irritant vonden. Hun vrienden noemden hen Waldorf en Statler, naar de twee oude, cynische mannetjes uit de *Muppet Show*.

‘Daar is onze vakantieweduwnaar,’ zei Rajka, terwijl zij de deur voor mij opendeed. Zij hield patiencekaarten in haar hand en een halfopgebrande sigaret rookte uit haar mond.

‘Hoe weet je dat Lidija en Nika naar de kust zijn?’

‘Lidija belde vanmiddag. Zij nam aan dat je hier zou komen en vroeg mij om je door te geven dat zij goed zijn aangekomen.’

‘Ja, ja,’ mompelde ik kribbig, Lidija’s handeling goed begrijpend. Deze was geheel in overeenstemming met onze bevroren verhoudingen.

‘Gaat het goed tussen jullie?’ schreeuwde Mika uit de keuken. ‘Zij had het jou ook kunnen laten weten. Verdorie, je hebt toch een eigen telefoon!’

‘Ik was niet thuis,’ loog ik. Ik hoopte dat Mika en Rajka niet vermoedden in welke trieste staat van ontbinding mijn relatie met Lidija was. Nog nooit waren wij zo dicht bij een scheiding.

‘Ik kom langs om in bad te gaan. Die verrekte boiler is weer stuk,’ zei ik, terwijl ik de tas met de handdoek en kleding weglegde.

Mika was nu uit de keuken gekomen en bleef in het midden van de gang staan.

Zo is het precies bedoeld, mijn ouwe. Zij worden gemaakt zodat zij steeds stukgaan. Dat is een complot tussen de makers en onderhoudsmensen. De makers vervaardigen rotzooi die steeds kapotgaat, zodat de onderhoudsmonteurs kunnen verdienen. En die verprutsen de boel uiteindelijk zodat je een nieuw apparaat moet kopen, zodat de makers weer wat verdienen.’

‘Hou toch op met dat gefilosofeer!’ berispte Rajka hem. ‘Ga liever opletten dat de pannenkoeken niet aanbranden. Nikola, de badkamer is helemaal vrij, veel plezier.’

‘Waarom ben je niet meegegaan naar de kust?’ vroeg Mika.

‘Ik heb het druk,’ antwoordde ik, terwijl ik de handdoek uit de tas pakte. ‘Waarmee?’

‘Met ontvoering en afpersing.’

‘Tjonge!’ lispelde hij. Uit de keuken kwam al de lucht van aangebrand deeg. ‘Wie heb je ontvoerd?’

‘Stommerd!’ mompelde Rajka en strooide de as van de afgebrande sigaret over de vloer. ‘Dat is zijn humor. De leukste thuis!’